

VASÁRNAP

A
„Tatatóváros és Vidéke“

MELLÉKLETE.

1891.

decz.

Wenczel Gusztáv dr.

Meghalt az örök ifju Wenczel is, ki ötvenkét esztendeig volt díszje a budapesti tud. egyetemnek, ki európai hírnevével fényt árasztott a magyar tudományosságra. Igaz magyar volt, bár mint osztrák katonatiszt gyermeke került Magyarországra.

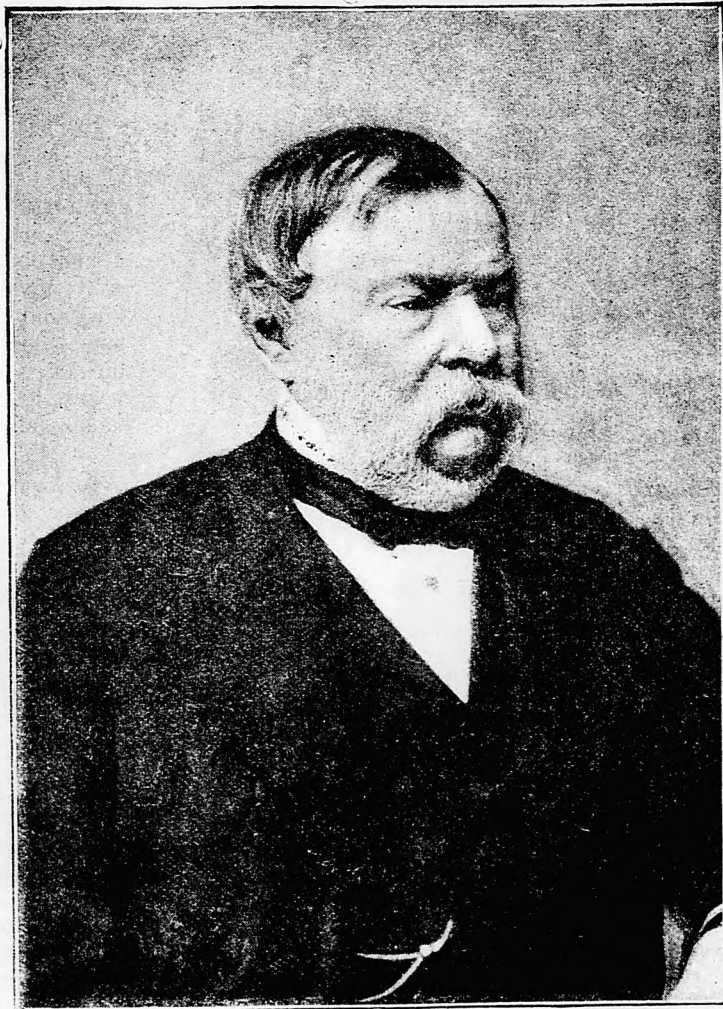
A megboldogult tudós tanár a régi Alsó - Lausitz Luckau nevű városában született 1812-ben, hol atyja mint huszárcapitány szolgált. A francia hadak megszállották e várost is s az ostrom alatt a kisedélete is veszedelemben forgott. Atyja később őrnagy lett és a Ferdinand-huszárokkal Lipcsénél harczolt Napoleon ellen. Majd családotól Lombardiába költözött s itt kis fiának anyanyelve az olasz lett. Az élénkeszü gyermek azonban magyarul is megtanult a husároktól. Veronában járt először iskolába, később pedig mint tiszt - ivadék, a milánói katonai intézetbe került. Mint tíz éves gyermek, látta a szent szövetségnek Veronába összegyűlt fejeit, köztük I. Sándor czárt. A katonai pálya nem felelt meg hajlamainak, bár, mint maga is nem egyszer mondta, mindig megmaradt benne valami katonás és Kopenhágán, valami tudományos kongresszuson, nem akarták őt tudósnak elismerni, hanem ezivilbe öltözött huszárcapitánynak nézték.

A garnizon-életben ideodahányalódó atya Salzburgban a benzések gimnáziumába adta őt s ott végezte a második osztályt, „nem valami fényes eredménnyel“ — szokta hozzátenni, a minek azonban kissé ellentmond

az, hogy mikor atyja Veszprémbe helyeztetett át s a kis Wenczel vizsgát tett a piaristáknál: a harmadik osztály átugrásával egyenesen a negyedikbe vették be. „Harmadik osztályt én sohase végez-

professor: „Fiam, nem tudsz magyarul, a diákban is gyenge vagy“. Nem sok idő kellett s nem volt már gyenge egyikben sem. Első eminens lett s az maradt Váczon is, Pesten is. A kitünő előmereteli ifju itt nemcsak pártfogókat is szerzett (és Schédius utján 1836-ban már mint filozofia et juris doktor, meghivatott József nádornak akkor tizenegy éves fia, Sándor főherczeg egyik tanítójául, a miről József főherczeg is kegyeletesen emlékezett meg, midőn 1879-ben Wenzel negyven éves jubileuma alkalmából ő is szíves szavakban gratulálta meg családjá egykori kedves tanítóját.

1838 végén a bécsi Teréziánumban föllalitott magyar jogi katedrát foglalta el, miután már előbb a történelmet adta elő a budapesti egyetemen. Itteni tanítványai közül azóta többen lettek miniszterek, így Lónyay Menyhért gr. Szlávy József, Rajner Pál. Pályája tulajdonképpen itt kezdődik. Neve hamar lett ismeretessé úgy az ausztriai, mint a németországi és a hazai tudós körök előtt. A Teréziánumban föllalitott két magyar tanszék által képviselt tárgyakból merített egyik értekezése, melyet egy ünnepi alkalommal — magyar öltözetben — fölolvasott, a fiatal tudósra vonta az udvar figyelmét is. Ez időben jelentek meg első jogtörténeti értekezései, régi magyar városi jogokról és a hazai

WENCZEL GUSZTÁV. †

tem“, szokta megjegyezni „s még most is aggódom, nem fogják-e követelni rajtam, hogy tudományos pályám e hézagát utólag pótoljam“.

Veszprémbe azzal fogadta Farkas

bányajogról.

A szabadságharc után az elhunyt Frank Ignác helyére nevezték ki Wenczelt a magyar magánjog tanárává a budapesti egyetemen. A tudós profesz-

szor nagy lelkesedéssel látott munkához a magyar jog szolgálatában. Akkor valóban tárgyáért annyira lelkesülő tanár kellett ápolásra, mint Wenczel, ki tudta tartani hallgatóiban a hitet, hogy ezt a jogot eltemetni, pusztán történelmi vagy régészeti tárggyá degradálni nem lehet, mert abban őserő van, mely életre fog kelni ismét. És Wenczel, hogy sikerrel táplálta e hitet hallgatóiban, bizonyítja az, hogy ezek ugyanazon a napon, mikor az osztrák polgári törvényeket behozták, Verbőczy emlékezete czimmal egy iratot s a tripartitumnak egy diszpéndányát nyújtották át ünnepelesen a magyar jog tanárának. Merész demonstráció volt ez abban az időben, mikor egy magyar államférfi nyilatkozott éppen Wenczel előtt ilyenképpen: „Hát az a magyar jog micsoda? Van-e még ennek a magyar jognak valami jelentősége? — Azóta szakadatlanul működött Wenczel a katedrán. A magyar magánjogon kívül előadta a jogtörténetet és a magyar bányajogot. Jogtörténeti előadásainak nagy érdeme, hogy itt is kiváló tekintettel volt mindig a magyar viszonyokra.

Nagy érdemei voltak Wenczelnek a tanári katedrán, de nagy érdemei mint anyaggyűjtő s az anyagot rendszerbe szedő fáradhatlan tudósnak is. Bentazta Európa nagy részét, hogy a legjobb tanártól, az élettől ismerje meg a modern államok jogi institúcióit, s bentazta az ország minden táját, a hol a magyar jog külön alakulásainak kevésbé ismert forrásait vélte föltalálhatni. Magyarországnak kevés olyan könyv- és irattára van, a melyből Wenczel mély szorgalmával nagybecsű adalékokat ne gyűjtögetett volna a magyar jog anyagalmazáshoz. E buzgó fáradozásának tulajdonítható, hogy az akadémia történeti osztálya megbizta az Árpád-kori okmányok gyűjtésével, a melyekből tizenkét nagy vastag kötet jelent meg, igen becses kiegészítését képezvén Fejér „Codex diplomaticus”-ának. De nem állt meg csupán az Árpád-kori okiratok egybegyűjtésénél, az Anjouk korából is egybeállította a Magyarországra vonatkozókat, s kiadta Szerény Györgynek a XVI. századbéli történetirónak igen érdekes emlékiratait, Verancsics munkájából a Szalay László által kiadott hat kötethez még öt kötetet, Marino Sancto XVI. századbéli nagy krónikájának Magyarországra vonatkozó adatait három kötetben s e mellett tömérdek értekezést írt. Jogtudományi önálló művei közül elsősorban említendő a „Magyar magánjog rendszere” két nagy kötetben, a melyhez bevezetésül szolgál az önállóan is megjelent „Magyarország jogtörténete”. Megírta s akár a forráskutatást és anyaggyűjtést, akár a gyűjtött anyagok rendszerbe foglalását tekintsük, mondhatni: megalapította a magyar bányajogot mint tudományt. A jogiro-

dalom terén megjelent nagyobb műveiből főlemlítendő még „Az általános ausztriai polgári törvénykönyv kommentárja”, — míg a jogtudományok és a történelem köréből vett monografiái, értekezései, melyek részint önállóan, részint az akadémiai „Értesítő”-ben, vagy a „Történeti tár”-ban, „Századok”-ban stb. megjelentek, alig sorolhatók elő.

Lennék bár . . .

Lennék bár az a korhadt hársfa,
Mely kertekben megvénülve áll,
Melyről a gyöngye szél szelid fuvása
Is feketegként tépi már az ágat,
S mely fájva néz csak a tavaszra már, —
Csak láthatnának!

Lennék bár az az a kis madárka,
Melynek félszékét fivéred földulá
S kicsinyeit kegyetlenül kihányta;
S most, mint a szárnyat öltött gyászos bánat
Keserve száll a kertben föl s alá —
Csak láthatnának!

Lennék bár az a koldusgyermek,
Ki a nyomor méhéből született
S udvartokon most is vele jelen meg,
Hogy sirva kérje szigorú atyádnak
Magas kegyét: kenyeret, életet, —
Csak láthatnának!

És döfne bár szívembe minden
Perce egy nyilat, szomjazva véremet;
S nem lenne, a ki örök gyötrelmimben
Egy csöppjét ejtené rám vigaszának,
Csak a kétségbeesés szánna meg —
Csak bírhatnának!

Ma Pál.

T ü n ö d é s.

Éltem sivar sivatagán,
Milyen kétségbeesésem vezetett:
Kifáradék egy izben; a szemem
Lezárult csöndesen —
Alom ringatta fáradt lelkemet.

S míg álmomba lopódzva s mély
Sebeim kötözgette a remény:
Leszállt az irgalom szép angyala
S édent varázsolta
Köröttem a tar sivatag helyén.

Főlébredék . . . Bus arczomat
Felderíté az angyal mosolya:
„En üdvözíteni jöttelek, e menny
— Mondá — tied legyen, —
Hiszen szemedből már sok köny folya . . .”

Sóhaj jött keblem mélyéből . . .
Ekkép sóhajt a rab, ha megjelen
Az ör s kiáltja: „Szabad életed!”
A lelke reszketett —
Ah boldog voltam, boldog végtelen! . . .

Könyezve nézek vissza most:
Az idő akkor mért nem álla meg?
Gyors szárnya mért sötépré el édenem?
Mért nem maradt velem
Az angyal? Miért hagyott el engemet? . . .

— Óh mért hagyál el, kedvesem? —
Vagy akkor csak azért könyörülél,
Hogy röpké üdvöt adva kebleden,
Még rémesebb legyen
Ezentul élted a előbbinél? . . .

Ma Pál.

A vén muzsikus.

— Rajz. —

— Gondolja meg előbb barátom, mielőtt elutasítja ajánlatomat. Ha beleegyezik, hogy leánya föllépjen, akkor maga is megmaradhat a zenekarban; de ha nem egyezik bele, akkor . . . hja! akkor váljunk el egymástól egészen. Hígyje el jó ember, ezt is csak könyörületből teszem . . . különben: tegyen, a hogy magának tetszik, estig elvárom válaszát.

S ezzel feleletet sem várva, elszietett a direktor ur, becsapva maga után az ajtót, úgy hogy a rozzant szobácska minden ízében megingott belé.

Tántorogva állt ott az öreg Temesi, — vagy talán nem is volt olyan öreg, csak a sors keze viselte meg olyan nagyon — a szoba közepén, s hogy össze ne roskadjon, a fal mellett busongó egyetlen szalmaszékre dőlt, egyideig merev tekintettel bámult az ajtó felé, melyen az igazgató eltávozott, aztán karjait térdeire ejtve, összekucsolta két kezét és fejét lehajtva komoran nézett a sikálatlan deszkázatu padlóra, sokáig-sokáig, mozdulatlanul.

Szomorú gondolatok járhattak agyában, mert két ragyogó könyesepp ült ki pilláira, melyek még jobban elhomályosították úgy is halvány fényü szeméit; aztán újra fölkelt, fölkergette ülőhelyéből az a kimondhatatlan kin, mely úgy égeti a szívet, az a gyöttrő kin, mikor érezzük, hogy tennünk kellene valamit, okvetlenül . . . de nem bírunk; mikor érezzük, hogy erőnk véges, gyarló tehetségünk eltörpül a nehéz feladat előtt.

— Ha én elvesztem állásomat, csekély fizetésem, ki látja el akkor szegényes háztartásunkat a legszükségesebb dologgal, csak kenyérral is? Az már nem nyomor, az nem tengődés, ez maga a biztos éhenhalás!”

Azután görcsösen kapaszkodva egy durva asztalba, a kétségbeesés kifakadásával töredezett hangon suttogta inkább, mintsem mondotta, mintha a levegőben lakó szellemeket hívná segítségül: „Mégsem bírom vágóhídra vinni leányomat!” . . .

Szegény öreg, milyen lesújtók lehetnek az ő tapasztalásai; mikor a nyomor közepette, a mindennap fenyegető éhhalál fagyasztó gondolatával agyában sem bírta leküzdeni azt a belső sózatot, mely folyton azt hangoztatta: „Ne add el gyermekedet!”

Igaz, jól tudta, hogy az ő leánya nem léphet föl, mint kész színésznő, mint azon ritkák egyike, kiket a művészet papnőinek nem gunyol, de méltán annak nevez a világ; nem lehet az, csak statista, élő decoratió, amely tetszik a publicum szemének, ingerli, érdekli, elvonja figyelmét, hogy annál

kevésbé vegye észre a jelenet kirívó gyengéit. Csalétek, mely barátokat, pártolókat szerez a társulatnak, a haute crême-t leköti, pedig jaj az ilyen élő dekorációnak, ha csakugyan megfelel a céljának, ha kitudja tölteni helyét; jaj neki, ki magára vonta az élvsovár közönség figyelmét!

Mert ezen a pályán nem létezik haladás s egyideig díszlik, élvezik, míg egyszer ráunnak; kikopik, s akkor aztán, mint a hasznavehetetlen rongyot félrelökik.

Jól tudta ezt az öreg Temesi, azért is remegett tőle. Belátta, hogy az ő leánya nem lesz soha színésznő, énekesnő; csak ideig-óráig ragyoghat, mert deli, sugár természetű, mint a pálma és szép, kedves, üde, friss arcú — éppen olyan, mint volt egykor édes anyja.

Bár ne verte volna meg az Isten azt se ilyen átkos adománygyal! Mert átok a szegény leányra az a büvös szépség, azok a tengerszem mélységű fekete szemek, mint a hogy átok volt ennek a szép leánynak a szép anyjára is!

Eleget megsínylette szegény Temesi.

Jómódu családból származott, a világ nyitva állt előtte, de szenvedélyes zenész volt, csakhogy több kedvet mutatott rá, mint hozzá való tehetséget. S hogy dalait, milyeneket néha szerzett, annál könnyebben juttassa érvényre, lemondott a biztos polgári pályáról, belévetette magát abba a „bohème“ életbe, mely egy szerény karmesteri állással jár, s mely a biztos számítások teréről a szenvedélyek, az örökös izgalom, a hazátlanság, a könnyelműség lejtőjére visz.

Igy történt, hogy egy alkalommal a már nem éppen fiatal karmester tulajdonságos mélyen talált belenézni egy csekély hangu kardaloslőnek igazán szép fekete szemébe — oly mélyen, hogy azt hitte, el se lehet többé nélküle.

S hogy ne kellessen többé elválni tőle, elvette feleségül.

Vesztére! Az a nő már akkor elvetemült volt, s csak azért nyújtotta neki kezét, hogy biztosabb existenciát teremtsen magának. Szegény férj csakhamar azon rettentő kiábrándulásra jutott, hogy neje megcsalja őt. De még ez sem volt igazi kiábrándulás, mert ő nemcsak kis gyermeküket bálványozta, szíve egész hevével, de szerette még őt is, az anyját, megbocsátott még akkor is, mikor már semmi kétség sem volt a fölött, hogy legszentebb érzelmeit is bemocskolta.

Azt hitte, neje bűnbánólag fog meléire borulni. Csalódott.

A vére volt rossz annak az asszonynak, s az vétkezett, mert vérén nem tudott uralkodni.

És leányuk, ki gyönyörűen fejlődött, látta mindezt; úgy nevelkedett ebben a fagyos körben, melyen családi tü-

hely nem létezett, hol a ki alvó üszköket senki sem igyekezett meleg árasztó tüzzé szítani. Igaz, apja szerette, de ő már korán kezdte erélytelen, gyöngé apját kevésbe venni s inkább vonzódott, simult az anyjához, ki azonban mostohán visszataszította őt, — hisz ő még élni, élvezni akart, fiatal akart maradni.

Csak nyűg volt neki ez a fejlődő leány. A leány szívében pedig ily bánásmód után az érzés utolsó szikrája is kialudt.

Egy ízben a nő, végig tivornyázott éjszaka után, kimerülten tért haza, a halálos csirát hozva belsejében. Ágyba hanyatlott, a betegség elrabolta erejét, hosszan és nehezen szenvedett; férje ápolta oly gyengéden, a mennyi gyöngédség a régi hévből ennyi csalódás után még benne megmaradt, de a leány az anya halálos ágyán sem intézett többé egy melegebb szót a haldoklóhoz, a ki megszakadt szívvél, bucsúcsók nélkül hagyta itt gyermekét.

Sokat vétkezett, de a végzet még e földi létben, a síron innen sem engedte el neki egészen a bűnhődést.

Temesi tehát egyedül maradt leányával.

Szerette, dédelgette, nincs, a mit meg ne tett volna egy nyájas szavaért, egy meleg, őszinte szóért, — de leánya keserű hálátlansággal viszonzta szeretetét.

Kaczér, tetszelgő volt, kibén csak egy tulajdonság fejlett rohamosan: a hiúság, mely szinte kielégíthetetlen szenvedélyévé vált benne, minden rossz következményeivel.

Amit apja szerzett, mind ráment a szép ruhára, s füstbe ment a Temesi szép reménye, hogy egykor nyugalmassan meg fog élni féltett pénzesekéből ha egyszer nem tudja maga megszerezni a mindennapit.

Pedig az az idő gyorsan közeledett. A nagy bánat, a sok keserűség nagyon megviselte szegényt. Szeme gyöngült, talán a sok sírástól, melle kimerült a hosszú munka sulya alatt; a zenekarban is csak azt tudta már játszani, a mit előbből tudott; újabbat már mégsem tanulhatott.

Az öregség gyarlóságai időnek előtte, de csak annál fájóbban jelentkeztek.

Sötét színben állt előtte a jövő. Csak egy mód volt, hogy azt a támogatást, melyet a színháztól kapott, megtarthassa, egy mód, — s éppen azaz egy a szívébe vágott.

Feltűnt előtte, a mult s megborzadt a gondolat előtt.

Leánya belépett az ajtón, egykedvűen köszöntve apját, ki megrezsent gyermeke láttára, hisz tudta, hogy most határoznia kell.

A lány kissé szórakozottnak látszott; átöltözött, levetette csinos kimenőjét, hogy kimélje s olesó karton ruhát öltött magára, mely azonban egyszerű-

sége mellett is keresett csinra vallott. Minden mozdulatát, minden cselekedetét a rászármazott hiúság látszott vezérelni.

Szegény Temesi azt se tudta, hol kezdje. A szó megakadt a torkán; úgy érezte, mintha fojtogatnák.

De hát a nyomor, a biztos éhhalál.. ha vonakodik, holnap betevő falatjok sincs. . . . Meg kell lenni, meg, bármily nehezebbé essék.

Vége erőt vett magán.

— Margit, — szólt a leányhoz, ki ügyet sem vetett a reszketeg apára — Margit, itt volt az igazgató.

— Tudom, — felelé kurtán.

— Tudod? Honnan? — kérde apja mohón.

— Beszéltem vele a színházban.

— A színházban? — nyögte megtörve Temesi — a színházban? Hát magad ajánlkoztál nála?

— Föllépek a holnapi darabban, már megpróbáltam a jelmezeimet is.

És azután elkezdte próbálgatni, hogyan rendezze haját legszebben.

Kibontotta dus fonadékait; fekete-ségök ébenfa keret gyanánt körítette be az izgalomtól kipirult arcot. Fekete szemei csakugy ragyogtak, mikor a falról lekasztott tükörben nézegette magát.

Könnyű házi ruhája, a lazán kötött fűző teljes érvényre hozták telt időmait s a szellőtől, naptól őrözt finom bőre szinte ragyogott az érzéki vágyak tüztől.

Édes apja pedig ez alatt csöndesen zokogott a székes támlájára hajtva fejét; sirt keservesen.

Borzasztó az, ha felnőtt, életes férfiut sirni látunk. A könny a nőnél, a gyermeknél a mindennapi gyöngeség kifolyása, de ha férfi zokog, szorulni érezzük mellünket, mert ez a végső kimerülés, a végzet ellen való sikertelen küzdelem jele.

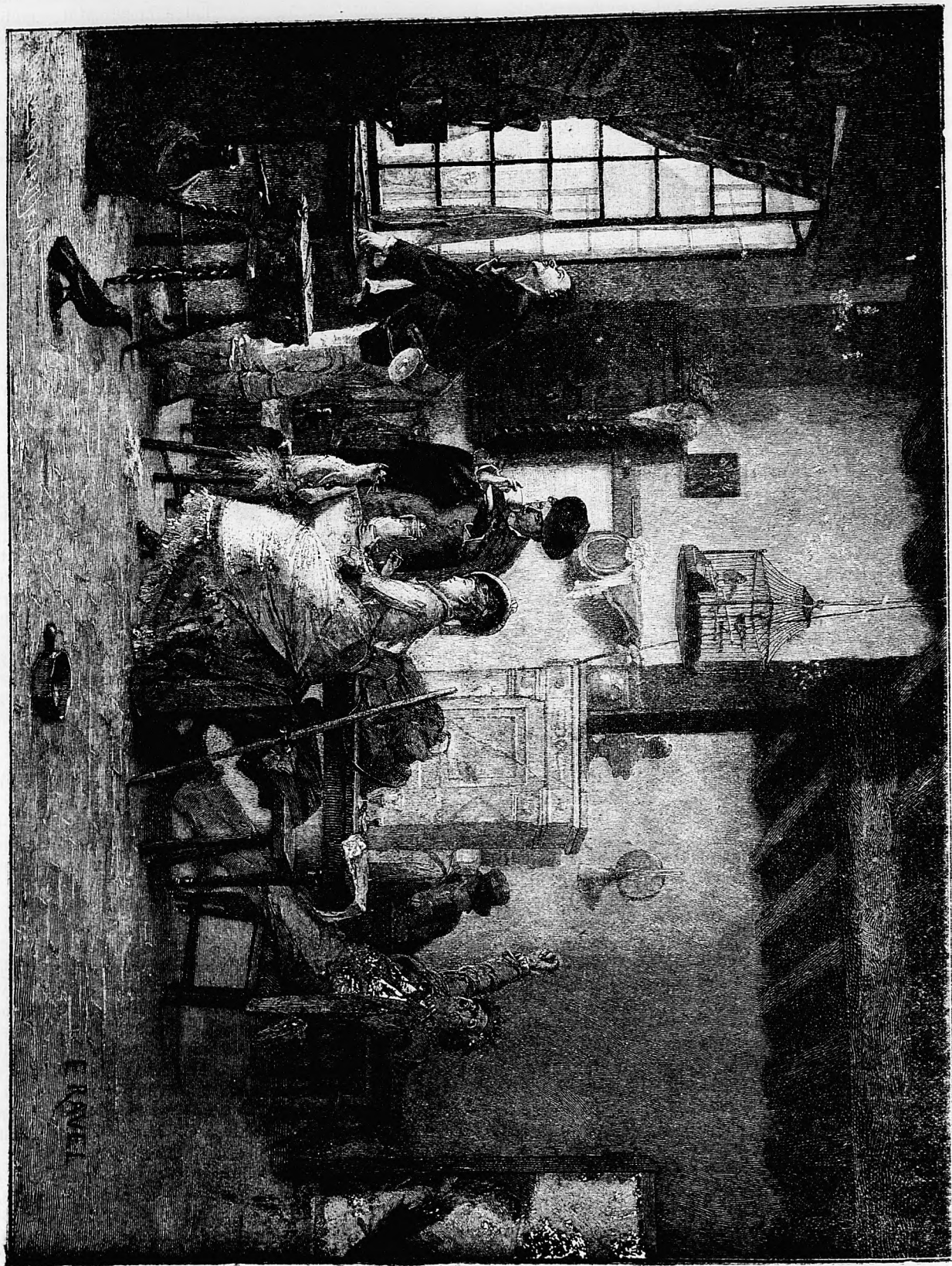
Temesi így vesztette el nejét, s most leánya is követni akarja anyja példáját. És ő nem tehetett ellene semmit, nem mondhatta, hogy „ne menj, maradj, eltartlak én magam!“ Kitudja, mikor mondják neki is: „Eredj, nem használhatunk többé, mert már csak roncs vagy!“ Hisz csak az imént mondta az igazgató, hogy csupán könnyületből tarthatja meg.

Hogy egy tizenhét éves leány dolgozhatnék, hogy van tisztas, becsületes munka, melylyel megkeresse kenyerét: azt hiába mondta volna leányának. Csak nem akarhatja, hogy a munka kérgessé tegye azt a lány kezét?

S a leány érzéktelenül tudta hallgatni ezt a csöndes zokogást, még csak szóra sem nyitotta többé az ajakát.

*

Margit tehát e naptól fogva föllépett a színpadon. Fizetésüket nem nagyon emelték, holott most még több kellett

A turisták.

K e d v e s k e d é s .

a toilettére, szépitőre, úgy hogy Temesi még a legszükségesebbet is megvonta magától. Ugy ült ott a zenészek közt, felső kabátjában, mert alsó öltönye tulságosan viseltes volt. Nem is tett ő többé emberszámot, alig tudták, hogy jelen van ő is.

De ő csak mindig jelen volt. Féltekennyen őrizte leányát; ott volt minden próbán, elkísérte minden előadásra, ott leste a színpad kis ajtajánál, ha a darabnak vége volt. Együtt mentek haza naponként a város tulsó részén fekvő kis lakásukba, együtt költötték el a szerény kis vacsorát és a rettegő apa örült, hogy hál' istenek ismét itthon vannak, együtt, nyugalmasan, míg Margit dühöngött belsejében az örökös nyög, az unalmas őrizet miatt.

Egy napon az öreg Temesi előadás után hiába várt a színpadi kis kijártnál. Egymásután jöttek ki a színészek, színésznők, habituék, ki egyedül, ki vidám társaságban, beszélgetve, nevetkérezve — csak Margit nem jött. Apja kérdezősködött, megállította az utóljára jövőket, nem látták-e az ő leányát? De senki nem tudott neki bizonyosat mondani. Egyik ugyan azt beszélt: látta néhány színész nő társaságában, kikre már vártak a kísérőik, de azért ez sem tudta bizonyosan.

Az öreg mindjobban aggódott, a vér a fejébe tódult, s végre nem bírta megállni: berohant a már homályos folyosón át az öltözőbe, fel a színpadra. Sehoh, sehoh.

Lánya eltűnt, s ő csak annyit tudott, hogy színész nő társaságában látták, a kik fiatal gavallérokkal a főkapun távoztak el.

Hisz' ez mindennapi esemény, de Temesit lesújtotta. Ugy érte, mint a villámcsapás. Félt tőle, mindig csak ettől tartott, s most, hogy bekövetkezett, eszméletét veszítette belé. Csak tántorgott, lábai felmondták a szolgálatot.

Mikor ismét kijött az utcára, a hűs téli levegőn kissé magához tért, visszanyerte testi erejét, de lelki ereje megtörött.

Azt sem tudta hol van, merre kell mennie. Emlékezete elhomályosult, s céltalanul kezdett az utcán bolyongani. Egy ideig tehetetlen düh fogta el. Fogait csikorgatta, összeszorította ökleit, hadonázott és szitkokat szórt a semmibe.

A még itt-ott lézengő járó-kelők igyekeztek kitérni előle, ámbár megtört külseje inkább szánakozást gerjesztett, mint félelmet, de mint örvongótól megborzadt, a ki vele találkozott.

Sokan hosszasan néztek utána, mikor hirtelen megállt s élénk taglejtéssel szónokolt, aztán mit sem törődve vele, odább mentek.

A metsző hideg, a hosszú bolyongás csakhamar kezdtek rajta mutatni hatásukat.

Legelőször lábai fúradtak el, megdermedtek, már csak ödöngve tudott előre menni; többé nem kiabált, s mikor egy vig társasággal találkozott, melynek egyik tagja szilaj kedvében — nem akarva kitérni előle — oldalba lökte az öreget, akkor megingott, még egy pár lépésnyire vánszorgott el, s egy fordulónál eszméletlenül terült el a kemény kövezeten.

Egy csavargó, aki arra vetődött s fogait vaczogatta a mérges hidegben, meglátta a mozdulatlan emberi testet, melyet melegebb felöltője óvott a megfagyástól. Valódi csavargó cynismussal a végzet intésének tekintve ez elébe került köpönyegét, lehuzta a gazdájáról, aki — úgy gondolá — ugyis félig holtan hevert ott, s aztán a köpönyegbe burkolózva, koldusnál is szánandóbb állapotban hagyta ott az öreg muzsikust.

*

Másnap, mikor Temesi felocsudott, a kapitánysági hivatalban volt. A rendőr, ki csakhamar megtalálta, azt hitte, hogy ittas. Abba az osztályba szállította, hol a koldusokat tartják felügyelet alatt.

Temesi valóban olyan volt, mint a koldus; kopott, vékonyka nyúttas öltönyére még az utca sara is ráragadt; a ránczos sovány arc, melybe mély barázdákat szántott a nyomor, s végül az, hogy nem tudta megmondani, merre van biztos otthona, mindez oly szinben tüntette föl szegényt, mint egy elzülött hazátlant, kivel irgalmas cselekedet végez a hatóság, ha bizonyos helyet jelöl ki neki, a hol szabad koldulnia.

Kérdezték, hol lakik, van-e valakije, a ki várja? Nem tudott felelni egy kérdésre sem. Beszélt ugyan valamit színházról, leányáról, de mindent oly értelem nélkül, oly összefüggéstelen zavarosságban, hogy azt hitték, félre beszél.

Ki számakozva tekintett reá, ki meg nevetett a hadarásnak látszó beszéd fölött, úgy, hogy szegény öreg, kinek emlékező tehetőségét végkép földulta az éjjeli izgalom, maga sem tudott többé visszaemlékezni.

Igy lett belőle szabados koldus, város szegénye, kit sokáig lehetett látni a népesebb utcákon, éppen úgy, mint akármely régi megszokott alakot. Ki is ősmerte volna föl egy kóbor színész társulatnak — mely mindenütt csak ideig-óráig marad — utolsó, számot nem tevő, csak könyörületből tűrt muzsikusat?

Nem kereste senki, s mivel nem rég fizette ki a csekély házbért lakásadójának, még az se törődött vele, hogy bucsuszó nélkül távozzon.

*

Évek teltek el.

Évek, hosszú nyomoruságos évek.

Én uram teremtem, ki észszel ruháztad fel az embert, mely azt megkülönböztesse az oktalan állattól: lehetséges-e az, hogy a ki szokva volt a tisztességes élethez, egyszerre koldussá legyen s úgy beletalálja magát ebbe a nyomoruságos tengődő életbe, mintha másképp se élt volna sohasem.

Hogy bele találta magát az öreg Temesi! Ottan láthatod a zugligeti fásor egyik fája alatt, szájához emelve trombitáját, ha egy sétáló közelg s fújva azt a pár nótát, a minél már évek óta nem fújt egyebet. S ha kalapjában összögyült néhány garas, összeszedi és elvánszorog egy félreeső kocsmába, hol inkább irgalomból, mint pénzért kaphat annyit, hogy éhen nem hal.

Leánya merre van, ki tudná azt megmondani? eltűnt, megszökött a szeretőjével, aki, mikor ráunt, ott hagyta. Kapott más szeretőt, azt már ő csalta meg s ki tudja, hol van most évek után, mennyire süllyedt a végzetes lejtőn lefelé. . .

Csunya, zivataros őszi este egy utféli csárdába menekült a szegény trombitás. Ott huzta meg magát egyik szögletben, beburkolózva daróc köpönyegébe.

Ekkor zajongva egy vig társaság lépett be. Vigadó betyárok voltak, köztük egy délceleg legény, karjára fűzve egy kaczkiasan kiesipett leányt, ingujja a hónaljig felgyűrve, haja szemébe fésülve és arca a szenvedélytől, meg a festéktől kipirosodva.

A legény alig bírt megállni a lábán, de azért csak oda tántorgott a trombitás-koldushoz, ki örülve, hogy hajlék alá jutott, ott kuczorgott a szöletben.

— Fújjad, fújjad te vén dáde, mert csucos jó kedvem van ma!

Az öreg szájához emelte hangszerét és ámbár melle szánalmasan zihált, elkezdte fújni azt a nótát, azt az egyiket a pár közül, ami még a fejében, ujjában gépiesen megmaradt.

Kurjantva kapta fel a legény a többiekkel dévajkodó, karesu, csinos, magas leányt s annak ellenző sikongásai daczára úgy megforgatta, hogy a kikeményített viganó lebbenő fodrai erősen horzosták a muzsikust.

Az érintésre fölvetette szeméit az öreg, rápillantott az éppen előtte álló leányra, — aztán hirtelen elnémult a trombita, a koldus szeméi kerekre nyilva mereven maradtak, mintha elvesztették volna képességüket többé lecsukódni.

Az öreg a fejéhez kapott és lelkenedezve nyitogatta a száját: de a szó elhalt szederjés ajkain, mielőtt élőhanggá változott, s csak leheletszerűen susogta: „Lányom! Margitom!”

A hangszer földre esett s az öreg összerogyva holtan terült el a nyirkos földön.

Bút, nyomort elviselt, elbirta leánya elvesztét, de a viszontlátás leterítette.

Mese a kintornáról.

Irta: Molnár Gyula.

„Hallja, nagysám, mint zokog a kintorna a novemberi napszürkületben?...“ Mily panaszosan nyögdecse, a mint azt a dalt, on! azt a dalt zokogja, melyet kedvencz zeneszerzője komponált volt az ön tiszteletére?... Miért rezzen össze?... Miért húzza fázóan magára a télies házi öltönyt, hiszen meleg, kellemes meleg áramlik a szobában, oly kedvező a kéjes gondolatokhoz?... Miért csillan meg szemében a könny, ömök szemében asszonyom, ki még sirni sem tud... Talán bizony oly kínos, oly fájoan hatná meg a kintorna hangja, a mint önmagában mormogja „oh az élet!... az élet!...“

Igen! Igy volt! mintha most is előtte állana a délczeg csinos alak, a mint hegedűjét állához szoritva oly szivfacsaróan, oly mennyei boldogságot sugárzóan játszta el szivéből fakadt bánatos akkordjait. Ah! régen volt az!... Azóta már sokszor, oh! sokszor ujult fel a természet, mely változásaiban is mindig ugyanaz marad, mint nem maradt ugyanaz ön, asszonyom. Ugye a csinos fiatal zeneművész akkor azon az estélyen, melyen oly tündöklően ön is megjelent, óriási tetszést aratott... Hiszen szivéből tépte azt a dalt!...

Mennyire meg voltak indulva valamennyien a hallgatók, kinek-kinek könny ragyogott a szemében, a művész zokogott fájdalmában, mert tudta, érezte, hogy az, kinek ihletes, fájo érzéstől oly áthatott dala szól, oly hideg, oly szoborszerű... nem érez semmit, tekintete kaczerül révedez ide-oda a férfiseregben... Mert nem érté meg a művészt, mert hideg, kaczer teremtés volt, ki jobban elszeretett csevegni azzal az üres, banális szellemtelen, léha gróffal, ki mert gróf volt, buta viczeivel fanyar mosolyt csalt az ajkaira... Nem vette-e észre, hogy az a mosoly törsturásként hatott a szegény művész szivébe, kinek lelke aláhullott a köznapias ábrándfelhőköl, mert megérté, hogy itt lenn ezen a mozgó földtekén az illatos rózsának is tövisei vannak... mely sebet üt, oh! sebet üt a lelken is... Ugy-e nem tudta megérteni a fiatal művész zavartságát, ki hebegett jelenlétében a fájo kintól, melyet közönyös szavai benne felkeltek... Volt-e egy nájas tekintete, fanyar mosolya számára?... Tudott-e érezni akkor, mikor a másiknak szive vérzett a sors, az élet füresa komédiájában?... Vette-e észre, hogy egy kedves gyermekleány arca elkomorul s szemében a könny csillan meg, a mint fehér kacsóját az ártatlan szerelem ékesszólásával tartja dobogó szivecskéjén?... Ő szerette a költői lelket, az ihletett művészt, kiért feláldozta volna életét is, csakhogy lecsókolhatná az ifju arczáról a gond, a buskomorság

redőit... Ő megérté a lelki kin nagyságát, mely ifju szivét szétpattanással fenyegette... De megérté-e ön asszonyom?... Nem... hiszen igazán, teljes lelki erővel szeretni, az valami bizarr dolognak tünt fel ön előtt... Minek az!,... Azért való a férfl, hogy türjön, szenvedjen... Szenvedés földi bére minden erénynek e bolygón... Ön, nemde, asszonyom turcsa dolognak tartotta volna kezét nyujtani a művészek, ki megkérte... Egy művészek, kinek hazája széles e világ... Hiszen nem szerette, mondja!...

Emlékezik-e arra a napra, melyen megkérte kezét a fiatal művész, ön oly szórakozott volt, zavart gondolatai kínos fájdalmat csepegtettek a szivébe... Ő elment már akkor, lelkében a visszautasítás nyomasztó nyügével, örült kinjával... Hiszen ábrándjai szerettefeszoltak, reményei füstbe mentek... Gondoljon csak vissza, mily izgatottan játszották ujjai a zeneszerző darabját a zongorán, mely ugy megkönnyebbitette a lelkét... Aztán türelmetlen lett, az ablakból tekintett le az ember-tömegetől hemzsegő népes utcára... Miért zilált a melle?... Miért szorult el a torka a mint hangot akart adni?... oh! mondja miért?...

Egy nap aztán férjhez ment a gróffoz, kivel boldog, hiszen kielégíti minden vágyát... Utjaik szétválnak, a kapos laza, mint rendszeren szokott lenni... üdvözlik egymást, mint jó ismerősök, aztán semmi... egyéb semmi.

Miért didereg, mondja gróffné, az az illatos, meleg szobában, a mint a kintorna panaszos hangját élvezheti?... Talán bizony bánkódnék annak halála felett, ki menyegzője után néhány héttel golyót röpitett a szivébe... Hiszen ez oly mindennapi történet, hogy nem is kellene komolyan vennie... Minek?... Emlékszik-e reá, hogy ön is ott volt a temetésén, asszonyom... Loppal, titokban gyászolta meg azt a férfit, kit ketten sirattak oly őszintén fájdalmas könnyekkel: az anya, ki egyetlen reményét gyászolta fiában, meg az az ártatlan gyermekleány, kinek szive tört meg e csapás alatt... No meg ön is talán...

Tudja, hogy fájo kin nyilalt át a testén, a mint a koporsót eresztették le a sirba, ajkait harapdálta, marczangolta fehér fogaival, hogy piros vér serkedt elő akkor midön arczát halott-halványság borította el... Miért sikoltott fel oly szivrepesztően, oly metsző fájdalommal, mikor az utolsó göröngyöt dobták a koporsóra?... Látja, tanulhatott volna attól a kis leánytól, ki csak anyja karjaiba fogódzva, csendesén zokogott, könnyeit nem mutatva a halottas népnek... Ön tudott uralkodni magán akkor, asszonyom, mikor kiköszarazta... oh! minek árulta el magát most, hogy gunyos mosolylyal szemléljék roskadozó természetét az embe-

rek... Előtört a fájdalom, nem birta visszatartani, belebetegedett; rémes viziók gyötörték éjszakánként, kínos hörgése nyugtalanította óvatos férjét... Egyéb semmi sem történt!

Hosszas betegségéből felgyógyult, aztán ujra a finom, előkelő, ünnevelt gróffné lett, kinek mindenki tömjénező bókokat mond szépségére, nemességére... Azt hiszik, nemde, bogy boldog... mert nem tudják, hogy a mult... oh! a multnak rémesen kíséző árnyai is vannak...

A mult!... botorság az az örömök, vigságok közepette... muló álom, mi más?...

Oh! hogy fázik, didereg ön asszonyom, mikor vendégséget, fényes estélyt ad... Talán eszébe jut, hogy egy ember porladozó csontjai is fáznak, reszketnek oda künn a temetőben... hová gyakran visz ki koszorut annak a férfinak, kit titokban most is sirat, kinek emléke most is él szivében és él egész életén át.

Legyen nyugodt gróffné, az a kintorna immár elhallgat, siró nyögdecse-lése nem fogja többé háborgatni, csillapodhat izgatottsága, mert az emlék, ugy mint feléled, elenyészik, vissza nem tér...

Alkony száll le a fővárosra... Gróffné mosolyogjon, ime vendégei már is érkeznek... Uzze el füléből a kintorna panaszos hangjait, legyen derült, vig, mint egy tavaszi verőfényes nap... A kintorna ugyis más utcában sir, zokog már, hol egy emeletes ház ablakából bájos leányarcz hallgatja az ünnevelt művész bánatos akkordjait... hallgatja és szeméibe könnyek szöknek, mikor kínos fájdalommal, a szomorúság leverő hangján mormogja:

„Szegény Berényi Pál... én szegény szivem!...“

L E N A.

VITTORIO BERSEZIO REGÉNYE.

Olaszból fordította: V. SZÖCS GÉZA.

(Vége.)

Léna éppen lányos kíváncsiságától áthatva, egyik kalapját próbálgatta a tükör előtt arany-fürtös fejecskéjére: vajjon, hogy áll az most hosszu betegsége után, midön Magdolna nagynénje lépett be a szobába, és egy levelet adott át neki.

— Most hozta a postás, gyermekem. De talán jobb volna, ha én olvassám el előbb. Talán nem vagy még elég erős. Megárthatna, — mondá a jó asszony aggodalmaskodva.

— Nem, nem — nevetett Léna, amint egy futó pillantást vetett a levél czimére. Fölsimertem az irást; Elvira írja. Ő boldog. Amit ő ír, az nem árt hat meg nekem, — és mohón tépte föl a levelet s olvasta hova-tovább vidámbb, odaadóbb arczczal

Magdolna asszony csöndes bólingatásokkal kísérte a Lena arcának újra meg újra való kipirulását, midőn egyszerre, hirtelen a rémület kifejezése ült a jó néne arcára.

Lena a levél utolsó oldalánál tartott, s ekkor történt, hogy arcáról eltűnt az előbbi kedves mosoly, halott-halványnyá lett és szemeit merőn a levegőbe mélyesztve, inogni kezdett. A másik pillanatban már a Magdolna karjaiba hanyatlott, kirémülten kiáltozta férjének nevét.

Borbotti kapitány nagy zajjal csörtetett be a szomszédszobából, csakhamar a Lena ápolásához fogtak. Az ájulás szerencsére nem volt erős és Lena nemsokára magához tért.

Magdolna asszony aggodalma, midőn Lena a levelet felolvadni akarta, nem volt ugyan fölösleges, de neki sejtelmese volt arról, hogy minő titok kerül napfényre a látszólag ártatlan levélből. Lena, midőn azt a két levelet kapta a Federico és Elvira esküvője előtt, melyek közül az egyiket Alberto és a másikat egy ismeretlen írta, a leveleket nem mutatta meg senkinek. De a levelek titka, részben előtte is rejtély volt, mert nem is sejtette, hogy ki lehetett az az ismeretlen, a ki arra az esetre, ha Lena hajlandó szerelmét elfogadni, arra kérte, hogy estére az ablakba valami jelt tegyen ki.

És most az Elvira levele végén, a Federico írásában, főismerte az ismeretlen férfi írását.

Tehát a gróf kérte szerelmét, az Elvirával való esküvője előtt egy pár nappal?!

Oh, ez több volt, mint a mennyit a gróf könnyelműségétől föltenni bírt. És ha egykor a hiúsága gyöngeségéből, adott is volna valamit a gróf tetszésére, most ennyi árulás és csaláságra, csak undorral tudott Federicora gondolni és szívében szánta szegény Elvirát, ki ez ingatag, kéjencz ember mellett olyboldognak képzelte magát, mint a minőnek leveleiben vallották azt áradó sorai.

Mind e gondolatok csak a végzetes levél elvasta után, napok múlva tisztultak szét a Lena fejében, ki most már túl volt minden veszélyen, és meg erősödve, szépségét visszanyerve, a Borbotti kapitány első meglepetését képező elragadó új toalettjében éppen sétára indulandó volt a nagyon boldog Magdolna asszonnyal, midőn Borbotti kapitány két idegen, egy ifju és egy idős férfivel jelent meg a szoba bejáratánál.

Egy elfojtott, halk sikoly volt a befejezése annak, hogy Lenát egy alig várt és egész életére nagy fordulót képező meglepetés érte.

Előtte állott az a sápadt arcú, érte annyira rajongó ifju, ki titkos álmában jelent meg olykor és a ki nem volt más mint Alberto, kit nagybátyja csaknem vonszolva hozott beljebb a szobába.

Az öreg ur nyers, eredeti modorá-

ban, mindjárt tisztázta is a különös helyzetet.

— Bocsánat asszonyom és szép, csakugyan szép kisasszony, — mondta kedélyes őszinteséggel, — de be kell mutatnom az unokaöcsémet, a sokat emlegetett Albertot. Alig tudtam nyomára akadni, a hetedik falu egyik zárdájában. Valami bolondos barát elcsavarta a fejét és kis hija csak, hogy későn nem értem oda. — Nem is tudom elképzelni a dühömet, hogy mint tettem volna, ha ő is barátunk szegődik; különösen most gratulálok igazán magannak, hogy megmentette őt ettől az ostobaságtól, midőn látom önt, kedves kisasszony, ebben a . . . hm, . . . hm . . . határtalan szépségben. . .

Az öreg itt kissé elakadt és Alberto nem állhatva ellent az ő rajongásszerű indulatának, hirtelen előre lépett és Lena előtt térdve hullva, zavartan, de őseredeti tüzzel mondá össze-vissza.

— Isteni Lena kisasszony! Fölismeri bennem örökös, hü árnyékát? . . . Hát csakugyan nem ön a Federico jegyese? . . . Oh, csak egy szót: látta, érezte, hogy mennyire szerettem? Oh, szóljon drága Lena. . .

— Na, elég a szcenákból, — vágott közbe a jóváialis nagybácsi és Albertot fölkelésre nógatva folytatta: Szép kisasszony, amint látja, ez a fiu nagyon ragaszkodik önhöz; ha nem ellenszenvez vele, próbálja meg őt szeretni, mert a mennyire én őt ismerem és a mit tölem áldozatra kívánni lehet, lelkemre mondom, nagyon boldoggá teszünk. . .

Borbotti kapitány és Magdolna asszony, két szoborként állottak, Lena kérdő tekintettel, míg Alberto hihetetlen félelem közt várta élete boldogságára vonatkozó ítéletét.

Lena forró melegséget érzett szívében és az első meglepetés erős izgalmától megszabadulva, heves érzés lopta be magát kedélyébe, mely azonban már nem izgatta, csak elérzékenyítette. Ott állott hát előtte az az édes bus arcú ifju, ki annyiszor bántólag visszautasította, még most is oly rendületlenül érzett föl szerelmében. Eljött hozzá, bizonytalanul sorsa felől, kitéve magát annak, hogy még szemtől-szembe, idegenek előtt is — kikhez semmi szála sem fűződött az ő szíve titkos fogadalmának — megalázhassa. . . Nem félt, mert ez reá nézve maga az élet volt, a szerelem.

— Igen, igen, — gondola magában Lena, az ilyen hévnek, ennek az egyszerű szívnek hiszek, mert érzem, hogy az enyim, egyedül az enyim. . .

És anélkül, hogy tudta, érezte volna bizonyosan, hogy mit művel, szóltalanul nyújtá kezét Albertónak, ki azt szenvedélyes csókjaival halmozá el.

A nagybácsi és Borbotti kapitány éppen abban a pillanatban egy hatalmas csókot czuppantottak el egymás

között, a mi aztán általános, édes nevetésre keltette mindnyájukat.

XXVI.

Örökre özvegy.

Az élet igazságszolgáltatása, rettenetesen szigorú szokott néha lenni. Várat magára olykor, de ha jön a megbosszulás órája, akkor lehetetlen azt megkérdelni. A nemezisnek nincsen füle a könyörgőkre nézve.

Szegény Elvira, ki nem is sejtette Federico közömbösségét iránta, meg nem érdemelt csapásnak vélte az égtől azt a katasztrófát, mi Federicot nászutazásuk alatt Montecarlóban érte.

A gróf, kit elragadott a játék szenvedélye, játszás közben kiméretlenül összefüggött egy Gordon nevű angol utazóval. Az ügyet lehetetlen volt békesen elintézni és Elvira egy délelőtt — mit sem sejtve a történetekről — arra a rettenetes hírre rohant az őt sétálni kísért komornyikkal a nagy korzóról haza, hogy Federicot párbajban agyonlőtték.

Az Elvira gyásza igaz, mély és örökkétartó volt. Özvegyiségre esküdött meg a Federico sírjánál, mely fogadását annál kevésbé bánta meg, mert az ég küldött számára igazi égi vigaszt, egy kis leányka személyében. Ez aztán kárpótolta szenvedéseit és hűségessé tette az özvegyi fátylhozz.

A véletlen úgy akarta, hogy a boldog Lenának első gyereke szintén egy kis aranyos leányka volt, mire fölujult az idillikus kép a Santafiora-palotájában és két kis angyalarcú gyermekleány éppen úgy játszott ott az öreg folyosón, mint egykor Elvira és Lena. . .

Képtalány.

Koczkarejtvény.
PONGRÁCZ SÁNDORTÓL.

A	A	A	A
A	É	É	L
L	L	L	S
S	D	D	Z

E koczkákban úgy helyezendők el a betűk, hogy felülről lefelé és balról jobbra olvasva következő négy szó értelmét adják:

1. A likör egy faja. —
2. Mithologiai alak. — 3. Ritka női név. — 4. Burg-ot hozzáadva, kapsz egy német várost.

A mult számban közölt talányok megfejtése:

A képtalányé:

Hét csillagból van a gönczöl szekere.

A számrejtvényé:

Alkonyodik oda által,
Pihenőre száll a nap.